

Dato 04-03-2019

makm

Sagsnr. 7-2214-11/1

Puljeopslag: Sammenhængende indsatser imod ensomhed og mistrivsel hos ældre

Regeringen og satspuljepartierne har som led i satspuljeaftalen på ældreområdet for 2019-2022 afsat midler til initiativet ”Sammenhængende indsatser imod ensomhed og mistrivsel hos ældre”. Der er afsat 35,0 mio. kr. til puljen i 2019.

Sundhedsstyrelsen inviterer hermed kommuner, private aktører og civilsamfund til, evt. i samarbejde, at ansøge om puljemidler til at bekæmpe ensomhed og mistrivsel blandt ældre med et særligt fokus på ældre mænd.

Ansøgninger skal være Sundhedsstyrelsen i hænde senest **tirsdag d. 7. maj 2019 kl. 12.00**.

Formål

Formålet med puljen er at bekæmpe ensomhed og mistrivsel blandt ældre med et særligt fokus på ældre mænd.

Puljen kan eksempelvis søges med henblik på at afprøve eller videreudvikle aktiviteter, indsatser eller projekter, der særligt appellerer til ældre mænd i risiko for ensomhed, mistrivsel eller selvmord. Det kan eksempelvis være opsporing af og særlige aktiviteter for mænd eller for personer, der lige er blevet enlige. Puljen kan også søges til i højere grad at styrke sammenhængen og bygge bro mellem de forebyggende hjemmebesøg og opfølgende forebyggelsesindsatser i regi af både kommuner og civilsamfund. Det kan f.eks. være projekter, der involverer hjemmesygeplejen for borgere, der er selvmordstruede eller er på vej ud i misbrug eller projekter, der fokuserer på træning og rehabilitering af borgere med et begyndende fallende funktionsniveau.

Baggrund

Undersøgelser af befolkningens trivsel viser, at ældre borgere er særligt udsatte for ensomhed og mistrivsel mv. Der er mange årsager til dårlig trivsel, stress og ensomhed, herunder mangel på mening med livet, mangel på fællesskaber og nære relationer samt trykke omgivelser. Konsekvenserne er ligeledes mangeartede, og både stress, ensomhed samt dårlig mental sundhed og trivsel er risikofaktorer for udvikling af både fysiske og psykiske lidelser.¹

---

¹ Forebyggelsespakke - Mental sundhed, Sundhedsstyrelsen, 2018.

Ensomhed kan være et af aspekterne af dårlig trivsel. En analyse på baggrund af data fra VIVE's Ældredatabase 2017 viser, at 38% af ældre over 65 år, som bor alene, ofte eller en gang imellem føler sig ensomme. Blandt de ældre, der bor sammen med andre, er det 14%. Analysen peger på, at mænd i højere grad end kvinder føler sig ensomme som enlige.² Ældreprofilen 2019 viser ydermere, at andelen, der sjældent eller aldrig har sociale kontakter, samt andelen der ofte er uønsket alene stiger med stigende alder. Andelen af ældre, der aldrig eller sjældent deltager i foreningsliv er større blandt mænd (42,1%) end blandt kvinder (33,8%).³ Endelig viser en undersøgelse i 25 kommuner, at blandt ældre der modtager personlig pleje, føler 50% sig ofte eller en gang imellem uønsket alene, og 25% føler sig ofte eller en gang imellem alene blandt andre.⁴

Dårlig trivsel kan i værste fald lede til selvmord. Ældres andel af selvmord er næsten dobbelt så høj, som den andel de udgør af befolkningen. Særligt ældre mænd er udsatte. I 2016 udgjorde mænds andel 71,5 % af alle selvmord blandt ældre (≥ 70 år).⁵ Skal det lykkes at nedbringe selvmordsraterne blandt ældre borgere, så skal der sættes ind med tidlig opsporing samt forebyggende og støttende initiativer i forhold til depressioner, demens, ensomhedsfølelse og social isolation samt tab af nærtstående, da disse belastende forhold og negative livsbegivenheder er nogle af de væsentlige risikofaktorer for selvmordsadfærd blandt ældre.⁶

Hvornår er man i risiko for at opleve ensomhed?

Ensomhed er en individuel og kompleks følelse. Der findes ikke nogen entydig forklaring på, hvad der medfører ensomhed. Samlet set kan der dog identificeres tre typer af tegn på ensomhed, der kan indikere øget risiko for ensomhed, nemlig *livssituationer*, der skaber særlig sårbarhed (f.eks. at miste, dårligt helbred, at blive tilflytter eller at få en syg ægtefælle), *strukturelle faktorer* (f.eks. at være enlig, at være uden for arbejdsmarkedet inden pension eller dårlig økonomi) samt *individuelle faktorer* (f.eks. negative forventninger, oplevelse af magtesløshed eller oplevelse af manglende sociale kompetencer).⁷

Det kan være en udfordring, at ensomhed stadig er et tabu, som få taler åbent om, både blandt dem, der oplever det, og hos omverdenen. Ensomhed udtrykkes derfor ikke nødvendigvis direkte, men kan komme til udtryk i snakke om andre emner, f.eks. om svigtende helbred og dermed svindende muligheder for deltagelse. Det har en betydning for det opsporende arbejde og muligheden for at nå frem til de ældre, der reelt lever med ensomhedsproblematikker.

---

² *Ensomhed blandt ældre*, Nadja HA, KL Analysenotat, 2018.

³ *Ældres Sundhed og trivsel – ældreprofilen 2019*, Sundhedsstyrelsen, 2019.

⁴ *Rapport: Styrket indsats mod ensomhed hos ældre mennesker med meget hjemmehjælp*, Sundhedsstyrelsen, 2016.

⁵ Tal trukket fra Center for Selvmordsforskning (<http://statistik.selvmordsforskning.dk/>).

⁶ *Forebyggelse på ældreområdet. Håndbog til kommunerne*, Sundhedsstyrelsen, 2017.

⁷ *Rapport: Styrket indsats mod ensomhed hos ældre mennesker med meget hjemmehjælp*, Sundhedsstyrelsen, 2016.

Hvordan kan ensomhed og mistrivsel afhjælpes?

En forebyggende indsats er væsentlig for at undgå, at ensomhed bliver en vedvarende følelse, der kan påvirke den enkelte ældres sociale, psykiske og fysiske helbred i negativ retning.

For at kunne afhjælpe ensomhed er det først og fremmest afgørende at kunne opspore ældre, der oplever ensomhed. Dernæst er det vigtigt med vejledning til borgerne om relevante tilbud. Her er det centralt, at relevante medarbejdere har et overblik over de tilbud, der er målrettet målgruppen, samt at vejledningen tager udgangspunkt i borgerens behov og ønsker. En anden væsentlig opgave er at understøtte borgerens motivation og fastholdelse. Motivationen er nødvendig for at komme i gang med aktiviteten, mens fastholdelse er nødvendig for, at de nye personer, borgeren møder, kan blive en del af dennes netværk og potentielt nære relationer.⁸

Ligesom man kan føle sig ensom blandt andre, afhjælpes ensomhed ikke alene ved at deltage i aktivitetstilbud. Ensomhed modvirkes gennem nærvær, at have nære relationer og nogen at tale med.⁹ En afklaring af den enkeltes behov er vigtig i forhold til at vurdere, hvilke tiltag der kan være relevante. For nogle kan det være relevant med aktiviteter, der foregår en-til-en, f.eks. spisevenner, mentorordninger og hjemmebesøg, mens andre vil have gavn af gruppebaserede interventioner - uden at det ene udelukker det andet.¹⁰

Til udarbejdelse af det konkrete projektindhold kan der bl.a. hentes inspiration i rapporten ”*Indsats der fremmer ældres mentale sundhed – et systematisk litteraturstudie af internationale undersøgelser*, Sundhedsstyrelsen, 2017”. Se desuden listen over andet materiale til inspiration til sidst i opslaget.

Målgruppe

Puljen er målrettet ældre – især ældre mænd – i risiko for ensomhed, mistrivsel eller selvmord.

Hvem kan søge midler fra puljen?

Puljen kan søges af kommuner, private aktører eller civilsamfund, evt. i samarbejde.

Hvad kan der ansøges om støtte til?

Der kan søges om midler til løn og drift af projekter målrettet bekæmpelse af ensomhed og mistrivsel hos ældre med et særligt fokus på ældre mænd. Alle udgifter, der søges om støtte til, skal være direkte relateret til projektet.

---

⁸ Rapport: *Styrket indsats mod ensomhed hos ældre mennesker med meget hjemmehjælp*, Sundhedsstyrelsen, 2016.

⁹ *Forebyggelse af ensomhed blandt ældre – myter og fakta*. Wahl-Brink et. al., København: Marselisborg – Center for Udvikling, Kompetence og Viden, 2015.

¹⁰ Rapport: *Styrket indsats mod ensomhed hos ældre mennesker med meget hjemmehjælp*, Sundhedsstyrelsen, 2016.

Der kan ansøges om midler til:

- Lønudgifter til projektleder og projektmedarbejdere, herunder til bidrag til erfaringsopsamling
- Honorering af relevante fagpersoner og/eller konsulenter i begrænset omfang
- Understøttende materiale i begrænset omfang
- Udgifter i forbindelse med afholdelse af og deltagelse i møder, herunder netværksmøder, workshops og lignende i begrænset omfang
- Medarbejderes transport efter statens laveste takst, herunder også til frivillige tilknyttet projektet
- Revisionsudgifter.

Der kan *ikke* ansøges om midler til:

- Køb af it-udstyr og andet apparatur
- Aktiviteter og lønmidler, der har karakter af almindelig drift, f.eks. husleje og telefon
- Forskningsprojekter
- Borgeres transport i forbindelse med projektaktiviteter
- Udgifter der afholdes uden for projektperioden
- Udgifter, der allerede er dækket af indtægter fra f.eks. fonde eller andre myndigheder
- Dækning af moms, der kan afløftes.

Betingelser for at modtage støtte

Ansøgningen skal opfylde følgende krav:

- Der er én hovedansøger - enten kommune, privat aktør eller civilsamfund, også hvis projektet er et samarbejdsprojekt
- Der er anført en juridisk ansvarlig person af projektet fra hovedansøger
- Der er angivet en vurdering af, hvor mange borgere fra målgruppen, der forventes inkluderet i projektet
- I tilfælde af samarbejde mellem flere kommuner, private aktører eller civilsamfund, er der givet en beskrivelse af samarbejdet herimellem. Herunder hvordan en klar rolle- og ansvarsfordeling samt gensidig forventningsafstemning sikres
- I tilfælde af samarbejde mellem flere kommuner, private aktører eller civilsamfund er der vedlagt en samarbejdsaftale som bilag (aftalen kan være foreløbig med forbehold for politisk godkendelse). Sundhedsstyrelsen skal senest have modtaget den endelige samarbejdsaftale for de ansøgere, der får tilsagn, to måneder efter tilsagnet er givet
- Der er beskrevet en tidsplan for projektet, hvor det fremgår, hvilke aktiviteter, leverancer og milepæle der skal være opnået hvornår
- Der er udarbejdet et budget for projektet, et budget fordelt på årene 2019-2021, og hvis relevant et budget opdelt på samarbejdspartnere. Eventuel medfinansiering skal fremgå af budgetterne, hvor dette er aktuelt.

Kriterier for udvælgelse af ansøgninger

Ud over de ovenfor nævnte betingelser, som skal være opfyldt for modtagelse af støtte, vil Sundhedsstyrelsen vurdere og prioritere ansøgningerne ud fra følgende kriterier:

- 1) I hvilken grad det i ansøgningen er klart og præcist beskrevet, hvordan projektet understøtter puljens formål om at bekæmpe ensomhed og mistrivsel blandt ældre.
- 2) I hvilken grad der i ansøgningen er givet en klar og præcis beskrivelse af målgruppen, herunder hvordan målgruppen opspores, samt i hvilken grad ældre mænd udgør en del af målgruppen.
- 3) I hvilken grad projektet bygger oven på erfaringer og viden fra tidligere indsatser til bekæmpelse af ensomhed og mistrivsel blandt ældre.
- 4) I hvilken grad der i ansøgningen er givet en klar og præcis beskrivelse af projektets organisering, ledelsesmæssige forankring, tilknyttede kompetencer og erfaring, der sandsynliggør projektets gennemførlighed.
- 5) I hvilken grad der i ansøgningen er givet en klar og præcis beskrivelse af, hvordan projektet (herunder f.eks. resultater og udviklede metoder/materialer) kan udbredes til kommuner og andre aktører.
- 6) I hvilken grad der er medfinansiering.

Erfaringsopsamling

Sundhedsstyrelsen vil i samarbejde med en ekstern leverandør forestå en overordnet og tværgående erfaringsopsamling fra projekterne. Projekterne er forpligtet til at bidrage til erfaringsopsamlingen, herunder deltagelse i regionale erfa-møder.

Årlig status- og afsluttende rapport

Ansøger er forpligtet til at indsende en kort årlig statusrapport samt en afsluttende rapport til Sundhedsstyrelsen med udgangspunkt i en fremsendt skabelon.

Økonomi

Der er i puljen afsat 35,0 mio. kr. i 2019. Puljemidlerne forventes udmøntet ultimo juni 2019. Herudover er afsat 1,0 mio. kr. i 2020-2021 til Sundhedsstyrelsen til gennemførelse af erfaringsopsamling og formidling, herunder afholdelse af regionale erfa-møder.

De tildelte tilsagn i 2019 kan anvendes i hele projektperioden. Projektet skal senest være igangsat i 3. kvartal 2019 (senest d. 30. september 2019) og være afsluttet senest i 2. kvartal 2021 (senest d. 30. juni 2021).

Ansøger er forpligtet til at indsende et årligt regnskab samt et slutregnskab til Sundhedsstyrelsen tre måneder efter projektaktiviteternes ophør, senest d. 30. september 2021.

Under hensyn til puljens størrelse og størrelsen af det enkelte projekt, kan Sundhedsstyrelsen ved tildeling af midler ud fra et fagligt skøn foretage en reduktion af den støtte, der er ansøgt om.

Ansøgningsprocedure

Sundhedsstyrelsens ansøgningskema (inklusive alle 5 delskemaer) skal anvendes og udfyldes.

Inden ansøgningskemaet udfyldes, læses ”Vejledning til ansøgning for pulje vedr. sammenhængende indsatser imod ensomhed og mistrivsel hos ældre”.

Delskema 2, ”Beskrivelse af projektet”, må maksimalt fylde 5 sider (skrifttype Arial, skriftstørrelse 10).

Ansøgningen sendes underskrevet til aedpulje@sst.dk som en samlet pdf-fil. Desuden bedes medsendt en version i word-format (denne version behøver ikke være underskrevet). I emnefeltet skrives ”Pulje vedr. sammenhængende indsatser imod ensomhed og mistrivsel hos ældre. [Navn på hovedansøger]”.

Ansøgningsfristen er **tirsdag d. 7. maj 2019, kl. 12.00**.

Yderligere oplysninger

Sundhedsstyrelsen kan kontaktes i ansøgningsperioden vedr. spørgsmål til puljen. Ansøgere kan dog ikke forvente svar på spørgsmål efter fredag d. 26. april 2019 og frem til ansøgningsfristen. Spørgsmål og svar af generel karakter vil blive offentliggjort på puljens hjemmeside: <https://www.sst.dk/da/puljer-og-projekter/2019/sammenhaengende-indsatser-imod-ensomhed-og-mistrivsel-hos-aeldre>

Generelle faglige spørgsmål: Marie Kamstrup Dam, tlf. 93 51 87 42, e-mail: makm@sst.dk.

Spørgsmål vedr. økonomi og administration: Kasper Dahl, tlf. 72 26 94 54, e-mail: kad@sst.dk.

Materiale til inspiration

Nedenstående materiale fra Sundhedsstyrelsens hjemmeside kan eventuelt bidrage til inspiration.

- *Forebyggelsespakke - Mental sundhed*, Sundhedsstyrelsen, 2018.
- *Indsatser der fremmer ældres mentale sundhed – et systematisk litteraturstudie af internationale undersøgelser*, Sundhedsstyrelsen, 2017.
- *Opsporing af ældre i særlig risiko for nedsat funktionsevne. En guide til kommuner vedrørende forebyggende hjemmebesøg*, Sundhedsstyrelsen, 2017.
- *Tidlig opsporing af forringet helbredstilstand og nedsat funktionsevne hos ældre mennesker. Anbefalinger til arbejdsgange og anvendelse af redskaber*, Sundhedsstyrelsen, 2017.
- *Forebyggelse på ældreområdet. Håndbog til kommunerne*, herunder f.eks. kapitler om ”Ensomhed og social isolation” samt ”Selvmordsadfærd”, Sundhedsstyrelsen, 2017.
- *Rapport: Styrket indsats mod ensomhed hos ældre mennesker med meget hjemmehjælp*, Sundhedsstyrelsen, 2016.
- *Inspirationskatalog: Styrket indsats mod ensomhed hos ældre mennesker med meget hjemmehjælp*, Sundhedsstyrelsen, 2016.
- *Forebyggelse på ældreområdet. Evaluering af forebyggelse af fysisk, social og psykisk mistrivsel blandt ældre borgere*, Siren A et al. SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 2016.
- *Review: Forebyggelse af ældres selvmord – evidensbaseret viden*, Socialstyrelsen, 2014.
- *Kortlægning af kommunale indsatser til forebyggelse af selvmordsadfærd blandt ældre*, Socialstyrelsen, 2014.